

Turun yliopisto
University of Turku

LÄÄKETIETEEN JA HAMMASLÄÄKETIETEEN OPISKELIJOIDEN PÄIHDEOHJELMA

Ohjeistoa päihteiden käytön aiheuttamiin tilanteisiin
opiskelijan ja opetushenkilökunnan kannalta

16.6.2010

Turun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta

Päihdetyöryhmä:

- Solja Niemelä, päihdelääketieteen kliininen opettaja TY, työryhmän puheenjohtaja
- Veli-Matti Leinonen, kliininen opettaja, koordinaattori TY, työryhmän sihteeri
- Kirsi Norrdahl, lääkäri, YTHS Turku
- Veikko Launis, lääketieteellisen etiikan professori, TY
- Helena Haapanen, opetushoitaja, TY
- Sirkku Mäkelä LK, TY
- Sini Ellmen LK, TY

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Ennaltaehkäisevä toiminta	5
2.1. Tiedekunnan rooli	5
2.1.1. Opettajatuutoritoiminta.....	5
2.1.2. Opiskelijatuutoritoiminta.....	6
2.3. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) rooli	6
2.4. Turun Lääketieteenkandidaattiseuran (TLKS) ja Hammaslääketieteen kandidaattiseuran (THLKS) rooli	6
2.4.1. Kampanjat	6
2.4.2. TLKS:n kerhohuoneisto Tivoli.....	7
2.4.3. Koulutus ja yhteistyö tiedekunnan kanssa.....	7
3. Päihdeongelman tunnistaminen	7
3.1. Tiedekunnan rooli	7
3.1.1. Opetushenkilökunta	7
3.1.2. Opettajatuutorit	8
3.2. YTHS.....	8
3.3. Opiskelijat ja kandidaattiseurat	8
4. Päihdeongelmaan puuttuminen	9
4.1. Tiedekunnan rooli	9
4.1.1. Opetushenkilökunta	10
4.1.2. Opettajatuutorit	10
4.1.3. Päihdeyhdyshenkilö	11
4.2. YTHS.....	11
4.3. Opiskelijat.....	12
4.3.1. TLKS ja Tivolin toiminta	12

5. Hoitoonohjaus	13
5.1. Hoitoonohjausneuvottelu.....	13
5.1.1. Hoitosopimus.....	13
5.2. Hoitovaihtoehdot.....	13
6. Päihdeongelma ja seuraamukset tiedekunnan taholta	13

Liitteet

Liite 1. Sosiaalisen vastuun testi.....	15
Liite 2. Hoitopolku päihdeongelmalliselle lääketieteen tai hammaslääketieteen opiskelijalle	17
Liite 3. Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia.....	18
Liite 4. Hoitoonohjaussopimus.....	19

LÄÄKETIETEEN JA HAMMASLÄÄKETIETEEN OPISKELIJOIDEN PÄIHDEOHJELMA TURUN YLIOPISTON LÄÄKETIETEELLISESSÄ TIEDEKUNNASSA

1. Johdanto

Päihteidenkäytöllä voi olla merkittävä vaikutus lääkärin työssä suoriutumiseen ja työssä jaksamiseen. Nuorena aikuisena omaksutut päihdekäyttötottumukset usein jatkuvat samanlaisina myöhemmin elämässä. Siksi päihdekäyttöä pitää pohtia jo ammattiuran alkuvaiheessa. Opiskelijan päihdeongelma voi näkyä esimerkiksi toistuvina poissaoloina, myöhästelyinä, tehottomuutena tai opintojen viivästymisenä. Päihdeongelmaan liittyy usein myös muita psykososiaalisia ongelmia, jotka voivat haitata opintoja ja myöhemmin töissä suoritumista.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) valtakunnallisessa opiskelijatutkimuksessa vuonna 2008 havaittiin, että lääketieteellisten tiedekuntien opiskelijat käyttävät vähemmän päihteitä kuin muiden tiedekuntien opiskelijat. Lääketieteellisissä tiedekunnissa päivittäin tupakoijia oli 2%. Viikottaista alkoholinkäyttöä oli 27% opiskelijoista. Kertajuomisen riskirajat (7 alkoholiannosta tai enemmän juomakertaa kohden) ylittävää alkoholinkäyttöä oli 31% opiskelijoista. Runsaimmillaan alkoholinkäyttö oli opiskelun keskivaiheilla. AUDIT-kyselyn perusteella (10 pistettä tai enemmän) mini-interventiotarve riskialtiin alkoholinkäytön takia havaittiin 17% lääketieteen opiskelijoista. Huumeita jossain elämänvaiheessa ilmoitti kokeilleensa 20% lääketieteen opiskelijoista

Turun yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa vuoden 2010 kartoituksen mukaan 12 % lääketieteen opiskelijoista on alkoholin riskikäyttäjiä eli juo humalahakuisesti vähintään kerran viikossa. Samassa kartoituksessa ilmeni, että joka 5. lääketieteen opiskelija ylittää kertajuomisella riskikäytön rajat. Päivittäin tupakoivia oli tässä kartoituksessa 6 %. Oman ilmoituksen mukaan 5 % on käyttänyt jotain huumausainetta, yleisimmin kannabista, edeltävän 12 kuukauden aikana.

Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoille suunnatun päihdeohjelman tavoitteena on helpottaa puuttumista opiskelijan päihdeongelmaan ja parantaa hoitoonohjausta. Lisäksi päihdeohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on vaikuttaa opiskelijoiden päihdekäyttökulttuuriin. Lääketieteelliseen tiedekuntaan perustettiin syksyllä 2009 päihdetyöryhmä, joka koordinoi ja arvioi päihdeohjelman toteutumista.

2. Ennaltaehkäisevä toiminta

2.1. Tiedekunnan rooli

Tiedekunta korostaa ensimmäisestä opiskelupäivästä lähtien päihteetöntä opiskeluympäristöä. Päihteiden vaikutuksen alaisena, vieroitusoireissa tai krapulassa ei voi osallistua opetukseen. Asiasta tiedotetaan opiskelijoille joka syyslukukausi, sekä uusille lääketieteen opiskelijoille opintojen aloitusviikolla. Lisäksi kliiniseen vaiheen alkaessa (C5) pakollisessa kurssi-infossa korostetaan "nollatoleranssia" päihdekäytön suhteen kaikessa potilastyöskentelyssä ja yleensäkin sairaalassa tai terveystieteiden keskuksessa toimittaessa. Tämä on osa potilasturvallisuutta ja lääkäriksi kasvamista.

Sairaanhoitopiireissä on otettu käyttöön vaaratapahtumien raportointijärjestelmä (HaiPro), johon voidaan anonyymisti kirjata myös opiskelijoiden päihdekäyttöön ja -ongelmiin liittyviä vaaratilanteita. Tiedekunta kerää palautteen sairaanhoitopiirien yhdyshenkilöiltä opiskelijoita koskevista HaiPro-ilmoituksista.

Tiedekunta panostaa tiedotukseen ja kampanjoihin yhteistyössä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) sekä Turun Lääketieteenkandidaattiseuran (TLKS) ja Turun Hammaslääketieteen kandidaattiseura (THLKS) kanssa.

2.1.1. Opettajatuutoritoiminta

Turun yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa jokaisella opiskelijalla on heti opintojen alettua oma, nimetty opettajatuutori. Opettajatuutori on opiskelijan tukihenkilö opintojen edetessä ja ohjaa opiskelijan tekemään henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS). Opettajatuutorit tapaavat opiskelijan sekä yksilö- että ryhmätapaamisien yhteydessä. Lääkäriksi ja hammaslääkäriksi kasvua työstetään näytekansiotyöskentelyn (portfolio) avulla opintojen ajan.

Opettajatuutoriohjelmaan kuuluu jokakeväinen henkilökohtainen ja luottamuksellinen kehityskeskustelu. Näissä tapaamisissa opinnoissa edistymisen lisäksi kartoitetaan myös opiskelijan hyvinvointia ja elämäntilannetta. Kehityskeskustelussa käydään läpi myös päihdekäytön merkitystä opinnoista suoriutumiseen ja opiskelijan hyvinvointiin. Opiskelijan päihdekäyttöä seurataan opintojen aikana päihdekyselylomakeella, jonka opiskelija täyttää ja tallentaa sähköiseen portfoliokansioon ennen opettajatuutorin kanssa käytävää kehityskeskustelua. Päihdekyselylomakkeen opiskelija täyttää kolme kertaa opintojen aikana (lukukaudet C2/D2, C5/D5, C11/D9).

Opettajatuutoriohjelmassa yhden ryhmätapaamisen aiheena ovat päihteet, niiden merkitys ammattietiikan kannalta sekä lääkäriksi ja hammaslääkäriksi kasvamisessa.

2.1.2. Opiskelijatuutoritoiminta

Ensimmäisestä opiskelupäivästä lähtien jokaisella opiskelijalla on ylemmältä kurssilta nimetty opiskelijatuutori. He ovat tiedekunnan valitsema ja valtuuttamia vertaisohjaajia, jotka tutustuttavat uudet opiskelijat tiedekuntaan, opintoihin, vanhempiin opiskelijoihin ja muuhun yliopistoon. He toimivat tiedekunnan edustajina perehdyttäessään uusia opiskelijoita yliopisto-opintoihin liittyviin asioihin. Opiskelijatuutorit myös johdattavat uudet opiskelijat ainejärjestötoimintaan ja vihkivät heidät opiskelijaperinteisiin. Opiskelijatuutoritoiminta on TLKS:n ja THLKS:n järjestämää vapaaehtoista toimintaa.

Päihteettömyyttä suositetaan myös opiskelijatuutoritoiminnassa. Ensimmäisenä opiskeluvuotena yhden opiskelijatuutoritapaamisen aiheena ovat **päihteet ja opiskelijaelämä**. Tapaamisessa täytetään **Sosiaalisen vastuun testi** (Liite 1), jonka pohjalta ryhmäkeskustelussa käsitellään opiskelijoiden juhlimiskulttuuria sekä opiskelijan suhdetta omaan ja toisten päihdekäyttöön.

2.3. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) rooli

YTHS:n työntekijät jakavat tietoa päihteiden vaikutuksesta opiskelijoiden terveydentilaan ja sosiaaliseen elämään sekä normaalin vastaanottotyön (terveystarkastukset, sairausvastaanotto) että terveystyöryhmien, lehtiartikkeleiden ja erilaisten kampanjoiden kautta.

Tietoa korkeakouluopiskelijoiden päihteidenkäytöstä kerätään valtakunnallisella toteutettavalla opiskelijoiden terveystarkastuksella kolmen vuoden välein. YTHS antaa tiedekunnalle palautteen opiskelijakyselyn tuloksista.

YTHS on tuottanut yhdessä Elämäntapaliiton kanssa materiaalia korkeakouluopiskelijoille, joiden tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoa päihteiden terveysvaikutuksista ja muokata opiskelijakulttuuria kohti hallitumpaa ja haitattomampaa päihdekäyttöä. Tällaisia ovat esimerkiksi **[lompakkokoinen juomapäiväkirja](#)**, **[Korkeakouluopiskelijan bileopas](#)** ja **[Sosiaalisen vastuun testi](#)**. Opiskelijoiden käyttöön tarkoitettuja materiaalia on saatavilla osoitteissa **www.hissunkissun.net** ja **www.mayris.fi**

2.4. Turun Lääketieteenkandidaattiseuran (TLKS) ja Hammaslääketieteen kandidaattiseuran (THLKS) rooli

2.4.1. Kampanjat

Kandidaattiseurat järjestävät vuosittain päihteiden riskikäyttöä käsittelevät kampanjat, joiden toteutusta koordinoivat seurojen hallitukset.

Syksyn teemaviikko järjestetään heti lukukauden aluksi yhteistyössä tiedekunnan kanssa. Kampanjan aikana opiskelijoille jaetaan tietoa alkoholin käytön riskirajoista, päihteiden terveyshaitoista ja vaikutuksista opiskeluun. TLKS:n Candio-kahvioon sijoitetaan alkoholin riskikulutuksesta informoivat julisteet sekä tietoiskut ruokapöytiin. Lisäksi TLKS ja THLKS järjestävät AUDIT-

sähköpostikampanjan, jossa on linkki [AUDIT-testiin \(http://www.paihdelinkki.fi/testaa/audit\)](http://www.paihdelinkki.fi/testaa/audit).

Kampanjan aikana tiedotetaan myös kerhohuoneisto Tivolin käytännöistä päihteiden käytön osalta.

Keväisin kandidaattiseurat järjestävät päihteettömän tapahtuman kaikille jäsenilleen.

2.4.2. TLKS:n kerhohuoneisto Tivoli

Alkoholiton vaihtoehto tulisi olla juhlissa aina tarjolla. YTHS:n tutkimuksen mukaan 51,5 % lääketieteen opiskelijoista ilmoitti, ettei alkoholitonta vaihtoehtoa ole juhlissa tarjolla säännöllisesti.

Kerhohuoneisto Tivolin käytännöt: kursseille annetaan alkoholinkäyttöä koskevat suositukset Tivolissa järjestetyissä juhlissa, joihin kaikki kurssit ja toimikunnat juhlia järjestäessään sitoutuvat.

- Drinkkilippujen enimmäismäärä juhlissa on kuusi annosta/osallistuja
- Maksuttomia alkoholittomia juomia (esim. alkoholiton booli, vesi) on juhlissa aina riittävästi tarjolla.
- Limulippujen, alkoholittoman oluen ja siiderin markkinointia tehostetaan

2.4.3. Koulutus ja yhteistyö tiedekunnan kanssa

Tiedekunnan päihdetyöryhmässä on opiskelijaedustaja, joka on TLKS:n hallituksen jäsenpalveluministeri (vaihtuu yleensä vuosittain).

TLKS ja THLKS järjestävät yhteistyössä tiedekunnan kanssa opiskelijatuutoreille koulutusta, kuinka päihdekäytöstä keskustellaan uusien opiskelijoiden kanssa opiskelijatuutoriohjelmaan liittyen.

3. Päihdeongelman tunnistaminen

3.1. Tiedekunnan rooli

3.1.1. Opetushenkilökunta

Päihteiden liikakäyttö saattaa ilmetä opiskelijalla mm. seuraavasti: yllättävinä ja toistuvina lyhyinä poissaoloina, myöhästelyinä etenkin aamuisin, opintosuoritusten huonontumisena, ”vapaamatkustajuutena” ryhmätöissä, opettajan tai muiden opiskelijoiden välttelynä, epämääräisenä selittelynä, alkoholin tuoksuna, päihtyneenä tai krapulaisena esiintymisenä.

Mikäli opetushenkilökunnalla herää huoli opiskelijan mahdollisesta päihdeongelmasta, asia pitää ottaa kyseisen opiskelijan kanssa välittömästi

puheeksi. Jos opiskelija ei pysty osallistumaan opetukseen päihdekäytön takia, järjestetään hoitoonohjausneuvottelu. (Katso luku 4)

Osassa kliinisissä harjoittelupaikoissa ei ole opetushenkilökuntaa ohjaamassa, vaan opiskelijat ovat klinikon ohjauksessa. Näitä henkilöitä opetushoitajat informoivat tiedekunnan ”nollatoleranssista” päihdekäytön suhteen kliinisessä harjoittelussa ja potilastyössä.

Vaaratapahtumien raportointijärjestelmän (HaiPro) vastuuhenkilölle tiedotetaan, että kliinisessä harjoittelussa olevien opiskelijoiden päihdekäyttöön liittyvät riskitilanteet tulee myös kirjata HaiPro-järjestelmään.

3.1.2. Opettajatuutorit

Opintojen aikana opiskelijan omaa päihdekäyttöä seurataan portfolio-työskentelyssä täyttämällä päihdekysely ennen opiskelijan kehityskeskustelua. Päihdekäyttöä kartoitetaan ensimmäisen opiskeluvuoden keväällä, kliinisen vaiheen alussa sekä ennen valmistumista. Päihdekyselyyn vastaaminen on osa tuutorointiohjelmaa ja kuten muutenkin portfolio-työskentelyssä opintosuoritetta ei saa, ellei tehtäviä ole tehty.

Mikäli opiskelijalla ilmenee alkoholin riskikäyttöä (AUDIT-pisteitä >10), opettajatuutori antaa alkoholin käytöstä palautteen. Jos opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää ja on vaikuttanut opinnoista suoriutumiseen, opettajatuutori antaa hoitoonhakeutumissuosituksen kehityskeskustelun yhteydessä (Katso luku 4.1.2). Kehityskeskustelun sisältö on luottamuksellinen.

3.2. YTHS

Kaikki YTHS:n työntekijät pyrkivät tunnistamaan päihteiden riskikäyttäjiä terveystarkastuksissa sekä normaalien vastaanottokäyntien puitteissa. Erityisesti unettomuudesta, ahdistuneisuudesta, masennuksesta, vatsavaivoista, päänsäryistä ja väsymyksestä kärsivien potilaiden päihteidenkäyttö tulisi kartoittaa osana esitietojen ottamista.

Ensimmäisen vuoden syksyllä opiskelijoiden terveydentilaa ja päihteidenkäyttöä kartoitetaan YTHS:n terveystarkastuksessa opiskelijan itse täyttämällä sähköisellä terveystarkastuksella, joka sisältää AUDIT-testin. Opiskelija, joka saa AUDIT-testistä yli 10 pistettä, kutsutaan terveydenhoitajan luokse terveystapaamiseen, jossa päihteidenkäyttöä ja elämäntilannetta sekä terveydentilaa kartoitetaan laajemmin ja heille annetaan mini-interventio seurantakäynteineen. Mikäli hoidontarve on mini-interventiota suurempi, hoidontarvetta arvioidaan ja suunnitellaan joko yleislääkärin tai psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla.

3.3. Opiskelijat ja kandidaattiseurur

Opiskelijat ovat avainasemassa päihdeongelmien tunnistamisessa. Todennäköisesti opiskelijat havaitsevat muita henkilöitä helpommin ja varhaisemmin päihdekäyttöön liittyviä ongelmia. Tällaisia tilanteita ovat erityisesti, kun opiskelija loukkaa itseään tai joutuu tappeluun päihtymystilan

takia. Samoin alkoholin juominen sammumisasteeseen asti tai niin, ettei edellisen illan tapahtumista ole muistikuvia, ovat aina merkkejä alkoholin ongelmakäytöstä. Myös opiskelijatoverit usein tietävät opetushenkilökuntaa paremmin, milloin päihdekäyttö vaikuttaa myös opintosuorituksiin. Tällaisissa tilanteissa suositellaan myös opiskelijoiden tekemää päihdekäytön puheeksiottoa kyseisen opiskelijan kanssa. (Katso 4.3.)

4. Päihdeongelmaan puuttuminen

Mahdollisimman varhainen puuttuminen päihdeongelmaan sekä puheeksiotto ovat ensisijaisia toimia, kun opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää. Mitä varhaisemmin päihdekäyttöön puututaan, sitä helpompi on ennaltaehkäistä päihdekäytöstä koituvia haittoja. Tämä pätee myös lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoihin.

Huolta herättävän päihdekäytön voivat ottaa puheeksi opetushenkilökuntaan kuuluva, opettajatuutori tai opiskelijatoveri. Päihdekäyttöön puuttumisen tavoitteena on ensisijaisesti tukea opiskelijaa opinnoissaan ja lääkäriksi kasvamisessa. Päihdeongelmaan puuttuminen ja hoitoonohjausketju on esitetty **liitteessä 2**.

4.1. Tiedekunnan rooli

Lääkärin ja hammaslääkärin työ on erityisen vastuullista, ja tietoisuus päihdekäytön riskeistä potilastyössä tulee tiedostaa jo varhain opintojen aikana. Tämän takia tiedekunnassa noudatetaan keskeisen opetuksen osalta ”nollatoleranssia”: opiskelija ei voi osallistua opetukseen päihtyneenä, vieroitusoireissa tai krapulassa. Päihtynyt, vieroitusoireinen tai krapulainen opiskelija poistetaan, eikä hänen opintosuoritettuaan kyseiseltä opetuskerralta hyväksytä.

Jos opiskelija kokee tulleen poistetuksi opetuksesta väärin perustein, hän voi toimittaa todistuksen päihdeettömyydestään. Erimielisyystilanteissa opiskelijaa ohjeistetaan toimittamaan joko alkometrin tulos ja/tai huumeesealaus kyseisen oppiaineen opetushoitajalle. Arkisin 8-16 opiskelija voi käydä puhaltamassa YTHS:n alkometriin ja/tai antaa valvotun huumeeseulan. Opiskelija pyytää hoitajalta kirjallisen todistuksen, jossa lukee puhaltamisajankohta, puhallustulos ja/tai huumeesealauksen tulos. Jos päihtymys tapahtuu virka-ajan ulkopuolella opiskeluun liittyvässä päivystysjärjestelyssä, opiskelija voi pyytää puhallustestin ja todistuksen samassa päivystysyksikössä. Jos opiskelija ei tähän suostu, poistetaan hänet kyseistä päivystyspisteestä ohjaavan lääkärin toimesta. Jos päihtymysepäily on tapahtunut muussa kontaktiopetuksessa virka-ajan jälkeen (erilaiset ryhmäopetukset), voi opiskelija pyytää alkometrin puhallusta tai huumeeseulausta TYKSin ensiavusta todistuksena päihdeettömyydestään.

Opetuksesta poistamiset kirjataan huolellisesti (liite 2) ja toimitetaan päihdeyhdyshenkilölle. Lomake on saatavilla tiedekunnan www-sivuilta.

4.1.1. Opetushenkilökunta

Mikäli opetushenkilökunnalla herää huoli opiskelijan päihdeongelmasta, asia tulisi ottaa puheeksi välittömästi kyseisen opiskelijan kanssa. Suositellaan, että *puheeksioton* tekee opiskelijan oma opettajatuutori, sekä ottaa tarvittaessa yhteyttä päihdeyhdyshenkilöön. Puheeksioton voi tehdä myös muu opetushenkilökuntaan kuuluva, joka sillä hetkellä tuntee opiskelijan tilanteen parhaiten, esimerkiksi kyseisen oppiaineen opetushoitaja, kliininen opettaja, professori tai joku muu.

Puheeksiottotilaisuus on avoimessa ilmapiirissä tapahtuva keskustelu. Päihdeongelman arkaluontoisuus pitää huomioida keskustelussa. Puheeksiotto tehdään aina kahden kesken. Opiskelijan päihdekäytöstä ei tule keskustella ryhmätilanteessa esimerkiksi muiden opiskelijoiden tai sairaalahenkilökunnan kuullen. Keskustelun tarkoituksena on ilmaista huolta opiskelijan päihdekäytöstä, ja sen vaikutuksesta opintoihin ja opiskelijan hyvinvointiin. Tällaisissa tilanteissa keskustelu itsessään toimii interventiona, mutta tilannetta olisi hyvä arvioida uudelleen esimerkiksi muutaman kuukauden kuluttua. Puheeksiotossa opiskelijalle voidaan myös suositella yhteydenottoa YTHS:n lääkärin vastaanotolle kokonaistilanteen arviointia varten. Mikäli opiskelijan päihdekäyttö ei ole haitannut opintoja tai vaarantanut potilasturvallisuutta, hoitoonohjaussuositus ei sido opiskelijaa. Neuvoa ja tukea puheeksiotosta voi kysyä päihdeyhdyshenkilöltä.

Mikäli päihdekäyttö on vaikuttanut opiskelijan opintosuorituksiin, esimerkiksi opiskelija on osallistunut krapulassa tai päihtyneenä opetukseen tai ei osallistu opetukseen päihdekäytön takia, kirjataan tapahtuma ylös mahdollisimman yksiselitteisesti. Asian havainnut ilmoittaa opiskelijalle, että opiskelijan tilannetta arvioidaan tarkemmin *hoitoonohjausneuvottelussa* (katso 5.1.). Asian havainnut henkilö ottaa yhteyttä päihdeyhdyshenkilöön, joka ilmoittaa tapahtuneesta opiskelijan opettajatuutorille ja järjestää hoitoonohjausneuvottelun. Näistä toimenpiteistä menee tieto myös opiskelijalle.

Kliinisen harjoittelun aikana, jos päihdekäyttöön liittyvät ongelmat havaitsee joku muu kuin yliopistohenkilökuntaan kuuluva, asiasta ilmoitetaan oppiaineen opetushoitajalle. Opetushoitaja ottaa yhteyttä päihdeyhdyshenkilöön hoitoonohjausneuvottelun järjestämiseksi (katso 5.1.).

4.1.2. Opettajatuutorit

Opettajatuutori on keskeisessä asemassa opiskelijan päihdeongelmaan puuttumisessa. Opettajatuutorin ja opiskelijan välillä käymät keskustelut ovat luottamuksellisia.

Mikäli päihdekäyttö on huolta herättävää, opettajatuutori suosittelee ajanvaraamista YTHS:n lääkärin vastaanotolle kokonaistilanteen kartoittamista varten. Ajanvaraamista suositellaan esimerkiksi jos kehityskeskustelua varten täytetyssä päihdelomakeessa AUDIT-pisteitä on >10. Hoitoonohjausta suositellaan erityisesti jos päihdekäyttö haittaa opiskelijan opintosuoritteita. Opettajatuutorin suositus ajanvarauksesta ei kuitenkaan sido opiskelijaa.

Opettajatuutori voi kysyä neuvoa ja apua päihdeyhdyshenkilöltä opiskelijan henkilöllisyyttä paljastamatta.

Jos opiskelijan päihdekäyttö on vaarantanut potilasturvallisuutta, opettajatuutori ottaa yhteyttä päihdeyhdyshenkilöön hoitonoitusneuvottelun järjestämiseksi.

Mikäli oppiaineessa herää huoli opiskelijan päihdekäytöstä, opetushenkilökunta ottaa yhteyttä kyseisen opiskelijan opettajatuutoriin, joka järjestää *puheeksioton*.

Jos opiskelijan päihdekäyttö on vaikuttanut opintojen suorittamiseen tai vaarantanut potilasturvallisuutta, tapahtuman takia järjestetään päihdeyhdyshenkilön järjestämä *hoitonoitusneuvottelu*. Neuvottelusta ilmoitetaan myös opettajatuutorille. Opiskelijan tukemiseksi on suositeltavaa, että opettajatuutori keskustelisi opiskelijan kanssa ennen hoitonoitusneuvottelua hänen ajankohtaisesta tilanteestaan. Tällaisissa tilanteissa opettajatuutori voi toimia opiskelijan tukihenkilönä, jos opiskelija on siihen suostuvainen.

4.1.3. Päihdeyhdyshenkilö

Tiedekuntaan on nimetty päihdeyhdyshenkilö, jonka rooli on neutraali ja koordinoiva. Opetushenkilökunta, opettajatuutori tai opiskelija voivat ottaa yhteyttä päihdeyhdyshenkilöön, mikäli opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää ja he toivovat neuvoja ja tukea siihen, miten puuttua päihdeongelmaan.

Päihdeyhdyshenkilö kokoaa ilmoitukset päihdekäytön takia opetuksesta poistetuista opiskelijoista.

Päihdeyhdyshenkilö toimii yhteyshenkilönä tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välillä. Lisäksi päihdeyhdyshenkilö koordinoi ja osallistuu tiedekunnan edustajana järjestettävään *hoitonoitusneuvotteluun* ja toimii tilaisuuden puheenjohtajana (katso 5.1.). Mikäli päihdekäytön takia joudutaan puuttumaan opintojen etenemiseen, päihdeyhdyshenkilö valmistelee kuulemistilaisuuden ja laatii siitä muistion (Katso luku 6).

4.2. YTHS

Jos YTHS:n terveydenhuollon ammattihenkilö (terveydenhoitaja, lääkäri, hammaslääkäri tai psykologi) vastaanottotyössään havaitsee tai epäilee potilaan kärsivän päihteiden liikkäytöstä, hän kartoittaa potilaan päihteidenkäytön, päihdehistorian, somaattisen ja psyykkisen tilan joko itse tai ohjaa hänet sellaiselle YTHS:n työntekijälle, jolla on kokemusta päihdepotilaan hoidontarpeen arvioinnista. Yleensä arviointi tapahtuu yleislääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla. Jatkohoito tapahtuu useimmiten joko YTHS:llä (terveydenhoitajan, yleislääkärin tai psykologin vastaanotolla), Nuorisoasemalla (alle 25-vuotiaat) tai A-klinikalla. Tarvittaessa opiskelija voidaan ohjata myös katkaisuhoidon, laitostuntoutusjaksolle tai psykiatrin arvioon jatkohoitotarpeista.

Jos päihdeongelma vaikeuttaa opiskelijan selviytymistä opinnoista, YTHS:n työntekijä kannustaa opiskelijaa keskustelemaan opintoihin liittyvistä asioista opettajatuutorinsa sekä opetushoitajan kanssa. YTHS:n työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten kaikki potilaan kanssa käydyt keskustelut ovat täysin luottamuksellisia eikä niistä välitetä mitään tietoa opetushenkilökunnalle, mikäli opiskelija on hakeutunut hoitoon/arvioon omatoimisesti.

Mikäli opiskelijan päihdeongelma havaitaan opetustilanteessa, YTHS:n yleislääkäri (tiedekunnan vastuulääkäri) osallistuu opiskelijan päihdeongelman takia hoitoonohjausneuvotteluun tiedekunnan päihdeyhdyshenkilön kutsusta. Verkostopalaverin jälkeen yleislääkäri tekee hoidontarpeen arvioinnin joko itsenäisesti tai muita ammattihenkilöitä (psykologi, psykiatrian erikoislääkäri) konsultoiden.

4.3. Opiskelijat

Mikäli huoli herää opiskelijakaverin päihdekäytöstä, pitää asia ottaa puheeksi kyseisen henkilön kanssa mahdollisimman pian, esimerkiksi juhlien jälkeen. Tärkeää puheeksiotossa on antaa palautetta opiskelijakaverille, jos tämän päihdekäyttö on herättänyt huolestumista, tai jos herää ajatus, että opiskelijakaveri käyttää liikaa päihteitä. Vinkkejä puheeksiotosta voi katsoa <http://www.hissunkissun.net>. Neuvoa, tukea ja apua puheeksiottoa varten voi kysyä päihdeyhdyshenkilöltä ilman, että opiskelijakaverin henkilöllisyys paljastuu.

Jos opiskelijakaverin päihdekäyttö vaarantaa potilaan tai henkilökunnan turvallisuutta, myös toisten opiskelijoiden tulee puuttua päihdekäyttöön. Lääkärin kollegiaalisuusohjeissa (Suomen Lääkäriliitto 2009) todetaan päihdekäytön osalta: ”Jos lääkäri/hammaslääkäri sairauden, päihteiden käytön tai muun syyn vuoksi tulee kykenemättömäksi hoitamaan potilaitaan ja mahdollisesti heille vaaralliseksi, on jokaisen kollegan velvollisuutena puuttua asiaan keskustelemalla asianomaisen kanssa ja tarjoamalla apua hoidon järjestämiseen. Jos tämä ei johda tulokseen, on lääkärin/hammaslääkärin ilmoitettava havainnoistaan kollegan esimiehelle tai Lääkäriliittoon.” Tällaisissa tilanteissa opiskelijat voivat myös kysyä neuvoa päihdeyhdyshenkilöltä ilman, että opiskelijakaverin henkilöllisyys paljastuu.

4.3.1. TLKS ja Tivolin toiminta

Tivoli ja alkoholiin liittyvä ongelmakäyttäytyminen: TLKS:n hallitus voi antaa varoituksen tai porttikiellon päihteiden käyttöön liittyvässä ongelmakäyttäytymisessä. Näissä tapauksissa voidaan hallituksen toimesta antaa yhteystiedot YTHS:lle tilanearvioon. Velvoitusta tai kontrollointia ei voida edellyttää.

5. Hoitoonohjaus

5.1. Hoitoonohjausneuvottelu

Mikäli päihdekäyttö on selvästi vaikuttanut opiskelijan opintosuorituksiin, esimerkiksi opiskelija on osallistunut krapulassa tai päihtyneenä opetukseen tai ei osallistu opetukseen päihdekäytön takia, päihdeyhdyshenkilö koordinoi hoitoonohjauspalaverin. Hoitoonohjausneuvottelua varten päihdeyhdyshenkilö kerää kokousta varten tarvittavat taustatiedot ja lähettää osallistujille kirjallisen kutsun, joka sisältää tiedon osallistujista ja palaverin tavoitteesta. Hoitoonohjausneuvotteluun osallistuvat 1) opiskelija, 2) kyseisen oppiaineen opetushoitaja ja/tai kliininen opettaja, 3) YTHS:n edustaja, 4) päihdeyhdyshenkilö tiedekunnan edustajana ja tilaisuuden puheenjohtajana, 5) opiskelijan opettajatuutori, jos opiskelijalla ei ole mitään sitä vastaan, sekä 6) opiskelijan nimeämä luottohenkilö, joka voi olla myös opettajatuutori.

5.1.1. Hoitosopimus

Hoitoonohjausneuvottelussa tehdään kirjallinen hoitosopimus (liite 4) ja sovitaan jatkosuunnitelmista, sekä sovitaan seurantapalaveri tilanteen arvioimiseksi uudelleen.

Hoitosopimuksen toteutumista arvioidaan seurantapalaverissa. Mikäli opiskelija jättää hoitosopimuksen aikana saapumatta sovitulle hoitokerralle tai saapuu sinne päihtyneenä, hoitava taho ilmoittaa päihdeyhdyshenkilölle hoitosopimuksesta poikkeamisesta. Hoitosopimuksen rikkomisesta informoidaan opetusdekaania ja järjestetään erillinen keskustelutilaisuus, jossa arvioidaan opintojen suorittamista (katso luku 6). Luottamuksellisuus hoitokeskustelujen sisällöstä säilyy kaikissa tapauksissa.

5.2. Hoitovaihtoehdot

Hoitomuotoja voivat olla avohoidossa A-klinikkasäätiön Nuorisoasema tai A-klinikka, YTHS, yksilöpsykoterapia tai käynnit päihdealaan perehtyneen lääkärin tai psykoterapeutin vastaanotolla yksityissektorilla. Tarvetta opiskelijan KELA-rahoitteiseen yksilöpsykoterapiaan voidaan arvioida YTHS:n psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla. Mikäli on tarvetta laituskuntoutusjaksolle, rahoitusta järjestetään yhteistyössä opiskelijan kotipaikkakunnan sosiaali- ja terveystoimen kautta. Laituskuntousjakson ajaksi opiskelijan on mahdollista saada kuntoutusrahaa.

6. Päihdeongelma ja seuraamukset tiedekunnan taholta

Ensisijainen tavoite päihdeongelmaan puuttumisessa on tukea opiskelijaa suoriutumaan opinnoistaan.

Mikäli päihdekäyttöön liittyvät ongelmat jatkuvat tai opiskelijan päihdekäyttö on vaarantanut potilasturvallisuutta, järjestetään keskustelutilaisuus opintojen jatkamisesta tai alustava suunnitelma korvaavista suorituksista opetusdekaanin kanssa. Päihdeyhdyshenkilö kokoaa taustatiedot tätä keskustelutilaisuutta

varten ja osallistuu tilaisuuteen. Opiskelija voi pyytää mukaan nimeämänsä luottohenkilön, joka voi olla myös opettajatuutori.

Päihdeongelman takia hylätyt opintosuoritteet voidaan suorittaa erikseen oppiaineiden kanssa sovittuina jaksoina. Tätä varten laaditaan opinto-ohjaajien kanssa opintojen poikkeava etenemissuunnitelma, jonka opetusdekaani hyväksyy. Äärimmäisenä vaihtoehtona on lukukauden uudelleen suorittaminen, jos koulutuksen tavoitteita ei enää voida yksittäisten opintojaksojen uusimisella saavuttaa.

Jakelu:

Turun yliopisto

vararehtori Tapio Reponen

opintohallintoyksikkö

viestintäyksikkö

Lääketieteellinen tiedekunta

dekaanit

opintohallinto

opetushenkilökunta

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS)

Turun Lääketieteenkandidaattiseura (TLKS)

Hammaslääketieteen kandidaattiseura (THLKS)

Liite 1. Sosiaalisen vastuun testi

2.

"Kyl sä tiedät sen tyypin, joka..."

Oletko avautunut muiden ihmisten henkilökohtaisista asioista tavalla, joka kaduttaa ja jota et olisi tehnyt selvin päin?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

3.

"Mul on nyt tosi pula, pystytkö lainaamaan vähän rahaa?"

Oletko pyytänyt/huijannut ystäviltäsi tai vanhemmiltasi rahaa esim. opiskelukuluihin, ruokaan tai vaatteisiin, ja todellisuudessa käyttänyt rahat alkoholiin?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

4.

"Oho, hups..."

Oletko tärvellyt yhteistä tai muiden ihmisten omaisuutta humalassa, ja siten aiheuttanut taloudellisia tai muita menetyksiä muille kuin itsellesi?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

5.

"Pitäsköhän sun lähtee kotiin?"

Oletko juonut juhlissa itsesi siihen pisteeseen, että selvemmat ystäväsi ovat olleet huolissaan sinusta (esim. kuljettaneet kotiisi nukkumaan)?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

6.**"Täh, mikset sä dokaa!?"**

Oletko kysynyt raittiilta ihmiseltä onko hän raskaana/autolla/ lääkekuurilla/uskossa tai tivannut muuta selitystä juomattomuuteen?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

7.**"Hei, lähtisit juomaan yhdet?"**

Oletko houkutellut kaveriasi "yksille" humaltumis-tarkoituksessa?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

8.**"Älä nyt taas oo tollanen..."**

Kuinka usein olet riidellyt ystäväsi tai seurustelukumppanisi kanssa humalassa?

- 0 en koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

9.**"On sitä tullu vähän sanomista..."**

Ovatko kaverisi maininneet, että olit humalassa rasittava?

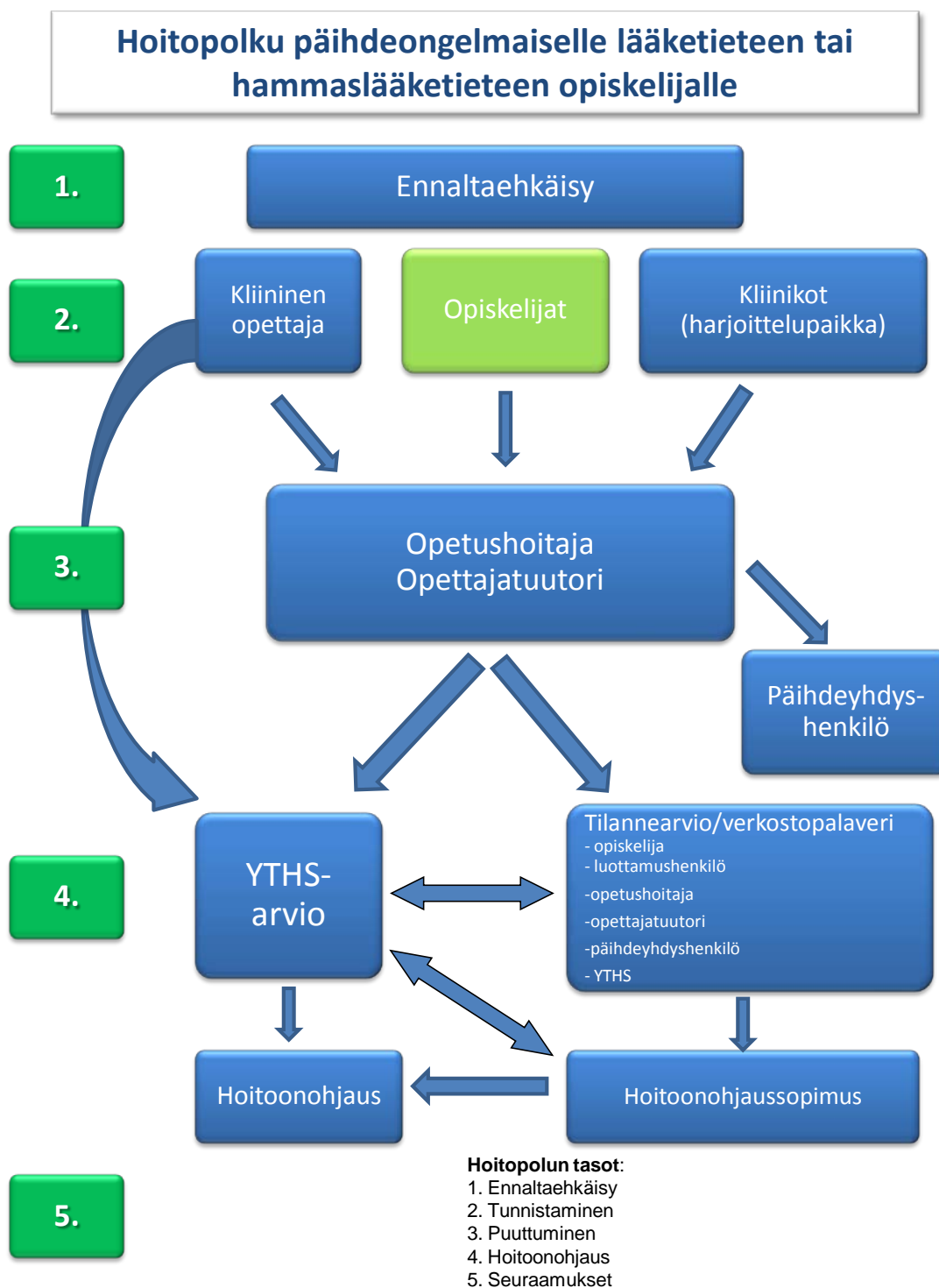
- 0 eivät koskaan
- 1 kerran vuodessa tai harvemmin
- 2 kerran puolen vuoden aikana
- 3 kerran kuussa
- 4 kerran viikossa tai useammin

10.**"Ehkä voisit vähän miettiä..."**

Onko joku läheisesi ollut huolissaan alkoholinkäytöstäsi ja ehdottanut että vähentäisit juomista?

- 0 ei
- 2 on, mutta ei viimeisen vuoden aikana
- 4 kyllä, viimeisen vuoden aikana

Liite 2. Hoitopolku päihdeongelmalliselle lääketieteen tai hammaslääketieteen opiskelijalle

Liite 3. Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia

Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia	
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta	
Nimi	Henkilötunnus
Kurssi	
Kuvaus tilanteesta:	
Miten päihdehaitta todettiin? (kuvaa)	
☐ Humalatila:	
☐ Puhalsi alkometriin, tulos:	☐ Krapula:
☐ Muu päihtymys:	☐ Muut vieroitusoireet:
Opiskelijan oma näkemys tilanteesta:	
☐ Myönsi päihdekäytön syynä opetuksesta poistamiseen	
☐ Kielsi päihdekäytön syynä opetuksesta poistamiseen	
Jatkotoimenpiteet, mitä sovittiin:	

Päivämäärä ja paikka

Nimenselvennys, yhteystiedot

Jakelu: päihdeyhdyshenkilö, oppiaine

Liite 4. Hoitoonohjaussopimus

Hoitoonohjaussopimus	
Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta	
Nimi	Henkilötunnus
Kurssi	
Todetut päihdekäytön aiheuttamat haitat opinnoissa	
☐ Krapulapäivät	☐ Opintoihin liittyvien tehtävien laiminlyönti
☐ Tapaturmat	☐ Potilasturvallisuuden vaarantaminen
☐ Humalatila	☐ Ihmissuhdevaikeudet
☐ Muu päihtymys	☐ Muut haitat, mitä
☐ Poissaolot	
<p>Päihdeyhdyshenkilö toimii yhteyshenkilönä hoitopaikan ja tiedekunnan välillä. Tiedekunnalla on oikeus saada hoitopaikasta asianomaisen terveydentilaa ja hoidon edistymistä koskevia tietoja. Hoitotaho voi välittää tiedekunnan päihdeyhdyshenkilölle tiedon, ellei hoito jatku suunnitelman mukaisesti. Jokaisesta sairauspoissaolosta tulee olla YTHS:n terveydenhoitajan tai lääkärin todistus. Muita todistuksia ei hyväksytä.</p>	
Sitoudun päihdeongelmani vuoksi hoitoon, jonka tarkempi sisältö määräytyy terveyspalveluissa tehtävässä hoitosuunnitelmassa	

Päivämäärä ja paikka

Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys

Päihdeyhdyshenkilön allekirjoitus ja nimenselvennys

Jakelu: opiskelija, opetusdekaani, päihdeyhdyshenkilö, YTHS